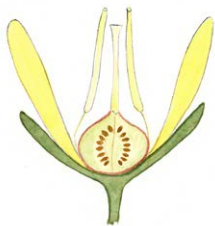
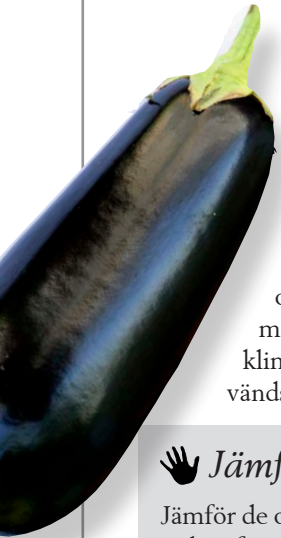

Tomat

Tomaten, *Solanum lycopersicum*, härstammar från Sydamerika, men domesticerades antagligen i Mexiko. När tomaten introducerades till Europa hade den redan utvecklats en del från ursprungsformen. Nu odlas tomater över hela världen och finns i många olika färger och former. Det är ämnet lykopen som ger tomaten dess röda färg.

Tomatblomma och tomat. Efter befruktning sväller fruktväggen upp och bildar fruktkött som omsluter alla frön. Illustrationerna är gjorda av Marie Widén. De återfinns också i boken *Frukttaxikon*, skriven av Lennart Engstrand och Marie Widén.

Aubergin

Aubergin, *Solanum melongena*, har länge odlats i Afrika, Asien och Europa i områden med tropiskt, subtropiskt och varmt tempererat klimat. Den kan tillagas på olika sätt och används till exempel i baba ganoush och moussaka.

👉 Jämför frukterna

Jämför de olika frukterna från potatisväxtfamiljen och se hur fröna är placerade.

En stor familj

Potatisväxtfamiljen är en mycket artrik växtfamilj. Hit hör många av våra vanligaste grönsaker som tomat, aubergine och paprika. Gemensamt för alla potatisväxter vi äter är att frukten är ett bär med många frön.

En stor del av vår mat kommer från potatisväxtfamiljen. Samtidigt innehåller många arter i denna familj en eller flera giftiga växtdelar. Ofta är det olika alkaloider som gör hela eller delar av växterna giftiga. Bland gifterna finns till exempel alkaloiden solanin, som skyddar växten mot svamp- och bakterieangrepp. Hos potatis finns solanin i alla gröna växtdelar.

Potatis

Den vilda potatisen började odlas i Sydamerika av ursprungsamerikaner på högslätter i Inkariket. I slutet av 1500-talet fördes potatisen till Europa.

Det finns många sorter av potatis, *Solanum tuberosum*, och dessa delas in i tre grupper som omfattar färskpotatis, höst- och vinterpotatis och fabrikspotatis. Fabrikspotatis används som foder och för framställning av potatisstärkelse.

Hur förökas potatisen? Man kan odla upp potatis från frö, men normalt sker förökningen vegetativt med sättpotatis. Varje år vissnar potatisens gröna blast ner och näring för nästa års groning lagras som stärkelse i knölar på jordstammarna. Det är de knölar vi både äter och använder som sättpotatis. Potatisens frukt ser man nästan aldrig, men den ser ut ungefär som en grön tomat.

👉 Varför ska man inte äta grön potatis?

Lägg en potatis ljus. Vad händer? Hela potatisplantan är giftig (läs ovan), men inte potatisen (stamknölar) vi äter. Utsätts potatisen för ljus blir den giftig, men samtidigt börjar det bildas klorofyll och potatisen blir grön. Det är därför man inte ska äta grön potatis.

Läs mer på Livsmedelsverkets webbplats, www.livsmedelsverket.se. Sök på "Glykoalkaloider i potatis".

Kapkrusbär

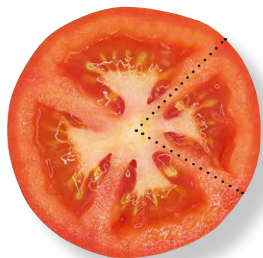
Förutom grönsakerna på den här sidan tillhör även kapkrusbär, *Physalis peruviana*, potatisväxtfamiljen. Kapkrusbär har antagligen sitt ursprung i norra Sydamerika, men odlas främst i andra delar av världen. Man antar att spridningen skedde under 1700-talet då färsk frukt lastades på segelfartyg från Amerika och sedan spreds utmed jordens segelleder. Först till England och sedan vidare till Kapprovinsen i Sydafrika. Eventuellt spreds de dit oavsiktligt av sjömän som gick iland. Kapkrusbärets frön kan nämligen, liksom tomatens frön, behålla grobarheten genom mag- och tarmkanalen.

Ordet *physalis* kommer från grekiskan och betyder blåsa. Gemensamt för alla 80 arter inom släktet är att blommans foder ser normalt ut under blomningen, men växer ut till en pappersartad påse som omsluter frukten när den mognar.

Paprika

Paprika och chili tillhör också potatisfamiljen. Läs mer om dem på apriluppslaget.

Liksom äpple har även tomaten flera synliga karpeller ("fröfickor"). Detta exemplar har fyra men antalet kan variera. Den markerade "tårbiten" visar en karpell.

Oktober 2020

Fira potatisens dag den 26 oktober!

Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik

Måndag Tisdag Onsdag torsdag Fredag Lördag Söndag

v. 40	28	29	30	Ragnar, Ragna 1	Ludvig, Love 2	Evald, Osvald 3	Frans, Frank 4
v. 41	Bror 5 <i>Internationella barndagen</i> <i>Nobelpriset i fysiologi eller medicin tillkännages</i>	Jenny, Jennifer 6 <i>Nobelpriset i fysik tillkännages</i>	Birgitta, Britta 7 <i>Nobelpriset i kemi tillkännages</i>	Nils 8	Ingrid, Inger 9	Harry, Harriet 10	Erling, Jarl 11
v. 42	Valfrid, Mansfred 12	Berit, Birgit 13	Stellan 14	Hedvig, Hillevi 15 <i>Sista ansökningsdag till vårens kurser på universitet och högskolor</i>	Finn 16 <i>Världslivsmedelsdagen</i>	Antonia, Toini 17 <i>Kemins dag</i> www.keminsdag.se	Lukas 18 <i>Kemins dag</i> www.keminsdag.se
v. 43	Tore, Tor 19	Sibylla 20	Ursula, Yrsa 21	Marika, Marita 22	Severin, Sören 23	Evert, Eilert 24 <i>FN-dagen</i> 	Inga, Ingalill 25 <i>Sommartid slutar</i>
v. 44	Amanda, Rasmus 26 <i>Potatisens dag</i>	Sabina 27	Simon, Simone 28	Viola 29	Elsa, Isabella 30	Edit, Edgar 31 <i>Alla helgons dag</i>	1

Mytisk och mystisk

Inom potatisväxtfamiljen finns många arter som är historiskt intressanta. Ett exempel är alruna, *Mandragora officinarum*. Namnet Mandragora kommer från det persiska namnet mardum gia som betyder människoväxt. Under medeltiden förknippades alrunan med mystik och trolldom. På ett museum i Nepal finns en avbildning av alrunans pålrot från 600-talet, se nedan. Förutom att alrunans rötter är giftiga kan de också, med lite fantasi, se ut som människor i miniatyr. Det har gett dem en plats i folktron och har även inspirerat många författare, bland annat J.K. Rowling. I Harry Potterböckerna används mandragora för att bota förstenade elever där skriker pålrotterna när de dras upp ur jorden.

